

TRACTATUS SECUNDUS.

DE BAPTISMO, ET CONFIRMATIONE.

CAPUT I.

De Baptismo.

93. Quomodo distinguitur Baptismus? — 96. De Baptismo Flaminis. — 97. De Baptismo Sanguinis. — 98. An, ut Martyrium remittat culpam, requiratur in peccatore contritio, vel charitas? — 99. Quando Martyrium gratiam conferat? — 100. An sint Martyres, qui moriuntur in obsequio peste infectorum? — 101. An liceat se offerre ad Martyrium? Vel se prodere Catholicum per abstinentiam à carnibus.

93. — « Non agitur hinc de Baptismo sanguinis, id est martyrio; nec flaminis, seu spiritus, id est contritione, cum voto » Baptismi vel desiderio, quia non sunt Sacramenta; sed de » Baptismo fluminis, qui definitur: *Ablutio corporis exterior,* » *facta sub præscripta forma verborum.* »

Baptismus igitur ex voce græca, quæ significat ablutionem, sive immersionem in aquam, distinguitur in Baptismum fluminis, flaminis et sanguinis.

96. — Infra dicemus de Baptismo fluminis, qui valde probabiliter cum *S. Th. 3. p. q. 66. art. 2. Salm. de Bapt. c. 1. n. 25. Mag. Sent. Sot. Vas. etc.* fuit institutus ante Passionem Christi Domini, tempore quo Christus baptizatus est à Joanne. Baptismus autem flaminis est perfecta conversio ad Deum per contritionem, vel amorem Dei super omnia, cum voto explicito, vel implicito veri Baptismi fluminis, cujus vicem supplet (juxta *Trid. sess. 14. c. 4.*) quoad culpæ remissionem, non autem quoad characterem imprimendum, nec quoad tollendum omnem reatum pœnæ: dicitur flaminis, quia fit per impulsum Spiritus sancti, qui flamen nuncupatur. Ita *Viva de Bapt. q. 2. art. 1. n. 2. Salm. c. 1. n. 2. cum Suar. Vasq. Val. Croix l. 6. p. 1. n. 244 et aliis.* De fide autem est per Baptismum flaminis homines etiam salvari, ex *c. Apostolicam. D. Presb. non bapt. et Trid. sess. 6. c. 4.* Ubi dicitur neminem salvari posse *sine laocro regenerationis, aut ejus voto.* Vide *Petroc. p. 142. q. 6.*

97. — Baptismus vero sanguinis est sanguinis effusio, seu mors tolerata pro fide, aut pro alia virtute Christiana, ut docet *S. Th. 2. 2. qu. 124. art. 5. Viva l. c. n. 2. Croix l. 6. p. 1. n. 232. cum Avers. Gob. etc.* Hic autem Baptismus æquiparatur vero Bap-

tismo, quia quasi ex opere operato ad instar Baptismi remittit culpam et pœnam: dicitur quasi, quia Martyrium non ita strictè operatur sicut Sacramenta, sed ex quodam privilegio ratione imitationis Passionis Christi, ut dicitur *Bell. Suar. Sot. Caj. etc. apud Croix n. 238. et fusè Petroc. t. 3. c. 2. q. 3. Ideo Martyrium prodest etiam infantibus, dum Ecclesia SS. Innocentes prout veros Martyres colit. Hinc bene docet Suar. cum aliis apud Croix num. 237. oppositum saltem temerarium. In adultis autem requiritur acceptatio Martyrii, saltem habitualiter ex motivo supernaturali, Conin. Caj. Suar. Bon. et Croix n. 231. contra Viva n. 5. qui nullam requirit acceptationem.*

Patet autem Martyrium non esse Sacramentum, quia Martyrium non est actio instituta à Christo; et ideo nec etiam fuit Sacramentum Baptismus Joannis, qui non sanctificabat hominem, sed tantum præparabat ad Christi adventum. *Viva l. c. num. 3.*

98. — Quæritur tamen hic I. An, ut Martyrium remittat culpam et pœnam, requiratur in peccatore contritio, vel dilectio Dei super omnia, an sufficiat attritio? Certum est ad remissionem culpæ aliquam pœnitentiam requiri, ex *Trid. sess. 14. c. 1.* Ad quæsitum autem respondit *Wigandt tr. 11. Ex. 5. n. 73. Con. t. 8. p. 151. n. 10. Viva d. q. 2. art. 1. n. 4. cum Bell. Caj. Pal. Less. etc. ap. Croix l. 6. p. 1. n. 238 et 239.* attritionem satis esse ad Martyrium, sicut satis est ad Baptismum; hoc enim privilegium, dicunt, Martyrium obtinere ex privilegio, ut diximus, ob imitationem Passionis Christi. Probabilius tamen est, quòd requiratur contritio, vel dilectio Dei supra omnia, ut docent *S. Bon. Scot. Con. Sayr. etc. ap. Croix et Petroc. tom. 3. p. 134. q. 3. ex S. Th. 3. p. q. 66. art. 12. ad 2. ubi dicit: effusio sanguinis non habet rationem Baptismi, si sit sine caritate. Et probatur ex Apost. 1. Cor. 13. v. 3. Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, caritatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Neque Martyrium subire, importat semper caritatem perfectam habere; nam posset quis velle potius mori, quàm peccatum novum committere propter metum Inferni. Cæterùm, ipsi adversarii advertunt necessarium semper esse, ut peccator ante Martyrium conetur ad contritionem, vel Confessionem, ne periculo damnationis exponatur.*

99. — Quæritur II. Quandonam Martyrium gratiam conferat, an in instanti mortis, aut vulneris lethalis. Probabile est cum *Suar. Bon. Dic. etc. cum Viva. ar. 1. n. 6.* conferre gratiam, quando Martyr accipit lethale vulnus, aut cruciatum, licet postea miraculosè non moriatur; et ita verè Martyr fuit B. Joannes in dolium ferventis olei immisus, et Regina Martyrum B. Virgo Maria, stans juxta crucem Jesu. Ratio, quia tunc jam in causa mors accipitur.

100. — Not. I. De illis, qui in obsequio pestiferorum ex caritate moriuntur, dicit *Martyrol. Rom. 28. Febr. Quos velut Martyres religiosa fides venerari consuevit.* Et veros Martyres esse tenent 12 Academiae, 13 Cardinales, 12 Episcopi et plusquam 300 Auctores, contra *Hurt. et alios; vide Croix l. 6. p. 1. n. 236.*

101. — Not. II. Illicitum est, sine divino instinctu, vel sine periculo scandali, temerè se ingerere in Martyrium, ut communiter docent *S. Th. Navar. Sanch. Dic. etc. cum Croix n. 241.* Tum quia hæc esset quædam tentatio Dei: tum quia homo non est dominus vitæ suæ. Vide dicta *tom. 1. l. 3. n. 32.* Hinc dicit *Laym. l. 3. tr. 3. p. 3. c. 1. n. 6. et Gobatus ap. Croix l. c.* quòd peccaret, qui die veneris, à carnibus abstinendo, manifestaret se catholicum cum periculo vitæ; quia eo casu cessat præceptum ecclesiasticum abstinendi à carnibus, et urget præceptum naturale, quod est potius servandi propriam vitam.

DUBIUM I.

Quid sit materia baptismi.

102. Quæ sit materia *remota* Baptismi? Vide Resp. ap. Bus. — 105. I. Quæ sit materia certè valida? II. Quæ certè invalida? III. Quæ dubia? An in necessitate liceat ibi uti opinione etiam tenuiter probabili? — 104. Dub. 1. An sit materia apta aqua per artem chemicam educta? Dub. 2. An saliva, sudor, aut lacrymæ. Dub. 3. An aqua fluens ex vite? Dub. 4. An nix non soluta? — 105. Quæ sit materia *proxima* Baptismi? Vide Res. apud Bus. — 106. Quær. I. An valeat Baptismus, si quis projiciat puerum in flumen? Quid si baptizet cum aqua desluente ex tecto? An liceat in necessitate projicere puerum in flumen, ut baptizetur? An autem cum aqua nociva baptizare? — 107. Quær. II. An infans in necessitate possit baptizari in utero matris? Quid si baptizetur puer tantum in capite egresso ex utero? Quær. III. An valeat Baptismus, si aqua attingat tantum vestes, aut capillos? Qu. IV. An valeat Baptismus collatus in scapulis, vel pectore? Quær. V. An requiratur trina ablutio. Quær. VI. An sufficiat ad Baptismum una vel altera aquæ gutta?

102. — « RESP. Materia *remota* licita est aqua consecrata, si
 » haberi potest; valida est omnis, et sola aqua elementaris, quæ
 » morali hominum æstimatione sit naturalis et usualis, qualis est
 » putei, maris, paludis, pluvix, et item resoluta ex nive, grandine,
 » glacie, licet accidentaliter quoad calorem, saporem et odorem,
 » alterata sit, ut aqua sulphurea, lixivium, jusculum ita tenuiter
 » carne decoctum, aut aqua alteri corpori ita modicè admixta, ut
 » usum communem et æstimationem aquæ retineat. Ratio res-
 » ponsionis est, ex Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua etc.*
 » Quam *S. Th.* confirmat triplici congruentia. I. Est maxima
 » commoditas aquæ. 2. Ejus facillimus usus. 3. Aptitudo ad signi-
 » ficandum effectum, qui est emundatio à peccato. »

Unde resolves :

« 1. Inepta materia Baptismi est saliva, lotium, lacrymæ, sudor,
 » cerevisia, item aqua sic permixta, ut non ampliùs sit apta
 » ablutioni, nec vocetur aqua; v. gr. lutum, brodium, vinum lym-

» phatum, item aquæ artificiales ex rosis, herbis, succisque
 » expressæ; denique nix, grando, glacies non resoluta. Ratio est,
 » quia morali hominum æstimatione non censentur aqua naturalis
 » et usualis. *Laym. l. 5. t. 2. c. 3. Bon. q. 2. p. 3.*
 » 2. Quia de quibusdam tum ex dictis, tum aliis dubium est,
 » v. gr. de jusculo et cerevisia valde tenui, lixivio (et secundùm
 » *Gran. in 3. p. c. 4. tr. 1. d. 3. dub. 2.* aqua rosacea); hinc in
 » necessitate licet illis uti, et si postea Baptismus sub conditione
 » sit repetendus. Vide *Escob. Laym. Bonac. ll. cc.*
 » 3. Uti aqua impura, vel non consecrata, cum alia haberi
 » potest, est grave peccatum, ob Sacramenti irreverentiam. *Bon.*
 » *l. 1. c. 1. n. 7 et 8. Dian. p. 9. t. 6. R. 33.* et alii quinque. Licet
 » *Granad. et Quintanad.* putent non esse mortale, uti non bene-
 » dicta. * (*Genericè loquendo omissio aquæ benedictæ est mor-
 » tale, ut dicunt Tourn. tom. 4. p. 288. Ronc. c. 2. q. 2. cum
 » Cabrera et Dian. ac Salm. c. 2. n. 14. cum Conc. Bon. et
 » Pal. ex Clement. un. de Bapt. contra aliquos. In Baptismo au-
 » tem privato dicit Croix n. 263. cum Pasq. Gob. et Quintan. non
 » requiri aquam benedictam; sed Tourn. l. c. asserit quòd Bap-
 » tismus, adhuc necessitate domi conferendus, debet curari ut fiat
 » aqua benedicta, sive lustrali ob majorem decentiam.*) »

105. — Certum est et de fide, materiam remotam Baptismi non esse aliam nisi aquam materialem, sive elementarem, ut patet ex Concilio Lateran. relato in *c. Firmiter de Sum. Trin.* et ex *Trid. Sess. 7. Can. 2.* ex illo Joannis 3. v. 5. « Nisi quis renatus fuerit ex aqua, et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. » Hinc videndum quænam aqua sit materia valida, quæ invalida et quæ dubia? I. Materia certè valida est 1. Aqua fontium, puteorum, maris, fluminum, lacuum, stagnorum, cisternarum et pluvialis; et sic quæcumque simplex et pura, quæ propriam aquæ speciem retineat, nec refert frigida sit an calida; ita habetur in Rituali Rom. jussu Gregorii XIII. (apud *Conc. c. 8. p. 125. n. 2.*) 2. Est aqua resoluta ex nive, glacie, vel grandine, ut communiter docent *Conc. n. 6. Cont. Tourn. tr. 4. p. 287. Holzm. t. 2. c. 1. n. 95. Elbel. t. 3. p. 25. n. 8. Ronc. de Bapt. c. 2. Croix 6. p. 1. n. 262* et alii omnes. 3. Aqua sulphurea sive materialis, ut docet *S. Th. p. q. 66. art. 4. ad 4. Tourn. Holzm. Salm. Antonin.* et alii communiter. 4. Aqua desluens in tempore nimboso à pariete, foliis, etc. *Tourn. p. 287. Elbel. n. 8. Ronc. c. 2. cum Gob. et Tamb.* 5. Aqua turbida mixta cum alia re, modò aqua sit materia prædominans, *S. Th. loc. cit. Tourn. Salm. Elb. Antoine,* etc. sed vide *infra not. III.* 6. Ros, et aqua collecta ex vaporibus densatis, putà in operculo ollæ, ut *Croix l. 5. part. 1. n. 22. Diana p. 3. tr. 4. R. 5. etc.* et adhæret *Conc. tom. 8. p. 127. n. 9.*

II. Materia certè invalida est 1. Sanguis, lac, vinum, urina, pituita, ut *Gonet, Man. tom. 6. c. 3. Salm.* et alii communiter. 2. Succus expressus ex floribus, herbis, et radicibus, ut *S. Th. l. c. ad 5. Salm. n. 6. Gon. Tourn. Elbel, etc.* Textum autem Stephani

ap. *Gonet* p. 88. ubi videtur Pontifex approbasse Baptismum collatum in vino, suppositum esse probant ipse *Gonet*, *Conc.* n. 7. *Tourn.* p. 286. cum *Juenin.* et *Petrocorens.* tom. 3. pag. 154. cum *P. Nicolai.*

III. Materia autem dubia est 1. Jus et lixivium; nam licet *D. Th. d. q. 66. art. 4. ad 2 et 4.* dicat esse hæc materiam aptam ad Baptismum, modo non habeant plus de aliena substantia quam de aqua, imò addat, quòd si ex liquore sic inspissato exprimat aqua subtilis, bene potest in ea fieri Baptismus, sicut et in aqua quæ exprimitur ex luto; et *S. Doctorem* sequantur *Conc. Salm. Tourn.* et *Ronc.* Attamen non improbabiler *Palas* tr. 19. part. 3. *Elbel, Tamb. Dian. et Pasq.* dicunt absolute jus, et lixivium esse materiam dubiam, cum talis aqua magis corpus polluat, quam lavet. 2. Aqua ex sale soluto; nam licet *Pal. Laym. Sylo. Ang.* omnino negent hanc esse materiam aptam, tamen *Tourn.* cum *Bonacina* et *Henr. ac Conc. cum Leand.* et communi, ut asserunt, dicunt esse materiam dubiam. 3. Cerevisia tenuis, ut ait *Antoine q. 1. et Sporer de Bapt. p. 183.* et idem ait de tenui atramento *Croix* n. 261. cum *Gobat. Steph. et Esparsa.* Et hæc sedulo notandum, quòd in extrema necessitate, si nequit haberi materia certa, potest et debet adhiberi qualiscumque dubia sub conditione, ut communiter dicunt *Conc. Tourn. Salm. num. 12. cum Lugo, Dian. et aliis.* Et hoc procedit non solum quando est tantum probabilis opinio pro valore Sacramenti, sed etiam quando est tenuiter probabilis, ut rectè dicunt *Antoine* n. 2. *Holz. n. 99. Viva Append. ad Prop. damn. n. 11. v. Ratio. Croix* lib. 6. part. 1. n. 110. et p. 2. n. 1162. ac *Carden. in Prop. Innoc. XI cum Navar. et Soto.* Ratio quia conditio sub qua Sacramentum ministratur, sat reparat Sacramenti injuriam; et contra, necessitas sat justa est causa, Sacramentum eo casu sic conditionate ministrandi. Et quando Minister potest Sacramentum Baptismi, vel Pœnitentiæ sic conferre, ad id tenetur quidem sub gravi ex præcepto charitatis; ut bene aiunt *Antoine, Holz. et Viva l. c. cum Suar. Cajet. Syloest. Con. Vasq. etc.* communiter.

104. — Subdubatur 1. An aqua per artem chemicam educta ex floribus, plantis, aut radicibus sit materia valida ad Baptismum, vel saltem dubia? Prima sententia omnino negat, et hanc tenent *Gonet. Man. tom. 6. c. 3. Conc. n. 12. Salm. c. 2. n. 6. et alii* cum *D. Th. 3. p. q. 66. art. 4. ad 5.* Quia aqua artificialis nunquam naturalis dici potest. Secunda verò sententia, quam tenent *Elbel* p. 25. n. 10. *Holz. p. 21. n. 95. Cont. Tourn. cum Tann. Putean. etc. Croix* n. 260. cum *Dic. item Conc. Tamb. Vericel. apud Renzium l. de Sacram.* meritò censet hanc esse materiam probabiliter validam, et ideo in necessitate extrema omnino adhibendam. Ratio, quia, ut Philosophi existimant, in mixtis verè et formaliter remanent elementa, quorum quodlibet virtute chimica resolvi potest in suam speciem, ita ut materia sic resoluta sit vera aqua, prout satis videtur probari ex *c. In quadam,*

de Cel. Miss. ubi Pontifex loquens de aqua quæ fluxit ex latere Christi, asserit verè esse aquam, quia dicit: « Sive fuit divina » virtute creata, sive de componentibus ex parte aliqua resoluta: » cum naturaliter (nota) possit elementum in elementa re- » solvi. » Dices: Ergo etiam vinum et oleum hoc modo posset esse materia Baptismi, cum in vino et oleo etiam adsit pars aquea. Respondeo quòd ideo hæc non sunt materia Baptismi, quia substantia aliena superat aquam: sed bene posset esse, si per artem aqua è vino vel oleo eliceretur. Nec convincit ratio opposita, nempe quòd aqua artificialis differat specie ab aqua naturali; talis enim aqua extracta, ut supra dicitur, quidem artificialis, non quia arte fiat aqua, id quod non erat aqua; sed quia aqua naturalis arte separatur ab aliis elementis. Meritò autem dicunt *Sylo. v. Bapt. et Renzi l. c. q. 5.* aquam distillatam esse veram aquam naturalem, cum sit ejusdem speciei; unde aquæ distillatæ cum rosis, aut aliis floribus similibus, cum materia prædominans sit aqua, videtur non dubitandum esse materiam validam (quamvis non licitam) ad Baptismum, ex *D. Th.* qui cum aliis communiter (*d. qu. 66. art. 4. ad 2.*) docet aptam esse materiam aquam mixtam cum alia re, quæ sit minoris quantitatis. Vide dicta n. 103. infra ibi num. 5.

Dub. 2. An saliva sit materia apta, vel saltem dubia ad Baptismum? Affirmant *Pal. p. 3. n. 2 et Conc. apud Tamb. Sed* verius dicunt esse materiam omnino ineptam ipsi *Tamb. Gonet, Tourn. Salm. Croix, Antoine* et alii communiter; et patet ex *cap. penult. de Bapt.* ubi *Innoc. III* loquens de baptizatis cum saliva respondit: *Dubitari non debet illos verum non habere Baptismum.* Et idem dicendum de sudore cum *Tamb. Renzi, Fill. c. 2. n. 26 et communi, ex cap. In quadam, de Cel. Miss.* ubi dicitur: *Cum in Sacramento Baptismatis non regeneremur in phlegmate, sed in aqua.* Et idem rectè docet *Filliuc.* cum aliis communiter de lacrymis ob eandem rationem, accepto nomine *phlegmatis* tam pro sudore, quam pro lacrymis.

Dub. 3. An sit materia Baptismi aqua fluens ex vite, aliisque arboribus? Omnino negant *Salm. Ronc. et Conc. tom. 8. p. 127. n. 8.* cum communi ut asserit, quia liquor ille succus est arboris, non aqua. Sed meliùs *Tourn. cum Dicast. et Renzi cum Pasqualig. Verricel. etc.* dicunt esse materiam dubiam.

Dub. 4. An glacies sive nix non soluta sit materia apta? Negant pariter *Con. n. 7. et Croix* n. 262. cum *Tannero*; sed dubitant *Aversa ap. Croix et Hurtad. Præc. ac Putean. apud Renzi*; ideo dicunt posse in necessitate adhiberi sub conditione.

105. — « Resp. 2. Proxima materia Baptismi est ablutio: quæ » validè fit tribus modis, scilicet immersione, aspersione, infu- » sione juxta praxim diversarum Ecclesiarum, quæ servanda est, » ita ut morali hominum judicio censeatur esse lotus; ex præcepto » tamen caput abluendum est, quod praxi Ecclesiæ habet. Ratio » est, quia quolibet horum modorum fieri potest ablutio. Et » quidem trinam mersionem non esse necessariam constat ex

» Concilio Toletano. Ubi tamen trina vel immersio, vel infusio
 » usitata est, sine gravi peccato extra necessitatem non potest
 » prætermitti, ut docet *S. Th.* Et si alii, secluso scandalo, et con-
 » templa, dicant esse tantum veniale. *Laym. l. c. n. 4. Bonac.*
 » *loc. cit.* »

Unde resolves:

- « 1. Non verè baptizatur, is cujus nulla pars immediatè tangitur,
 » v. g. infans in utero, vel cista; vel adultus cujus vestes tantum
 » sunt aspersæ. *Laym. Bon. ll. cc.*
 » « 2. Non requiritur ad valorem, ut qui baptizatur emergat
 » ex aqua: * (*putà si immergatur in flumen.*) *: quod tamen grave
 » peccatum est, esto nihilominus moriturus esset baptizandus.
 » *Laym. c. 3. n. 5.* uti etiam matrem nihilominus morituram,
 » vel mortis ream aperire, ut infans baptizetur. *Laym. l. 5. tom. 2.*
 » *c. 3. n. 2.* ubi unicum casum excipit, si nimirum mater sit
 » morte digna, et si supplicium differatur, infans certò sit mori-
 » turus ante nativitatem. Verùm rectè addit ex *Suar.* casum hunc
 » vix moralem, et practicum esse. Vide *l. c.*
 » « 3. Invalidus est Baptismus. I. Si quis labatur in aquam,
 » vel ab alio protrudatur, et tamen formam pronuntiet. II. Si
 » formam pronuntians teneat puerum, et alter abluat, aut aquam
 » effundat. III. Si aqua è fonte prosiliente, aut stillicidio deci-
 » dente, baptizandus ei se submittat. Ratio est, quia in his non
 » tu, sed alter abluit. *Bon. part. 3.*
 » « 4. Ob probabilem utrimque sententiam, dubius est Baptismus
 » (ideoque si in necessitate sit datus, repetendus sub conditione)
 » I. Si tantum una, vel altera gutta sit adhibita, v. gr. si more
 » aquæ lustralis multitudo sit aspersa: quod sine necessitate non
 » licet, cum ad abluionem non videatur sufficere quicumque
 » aquæ contactus, sed requiri successivus, cum aliquo motu.
 » *Bon. l. c. n. 13. ex Suar. Con. etc.* In casu tamen necessitatis
 » sic baptizare concedit *Merat. t. 3. d. 3. sect. 4. Granadus in*
 » *3. p. c. 4. tract. 1. d. 4. n. 12.* II. Si tantum sit abluta pars
 » minus principalis, v. g. digitus, manus, vel pes; nam si pars
 » principalis, v. g. scapulæ, vel pectus, nemo dubitat. III. Si
 » tantum crines sint tincti, licet *Card. de Lugo Resp. mor. l. 1.*
 » *d. 1.* hunc validum esse contendat. IV. Si infans tinctus sit
 » involutus adhuc secundinis suis, id est pelliculæ corpori annatæ,
 » in necessitate tamen in prædictis casibus Baptismus debet con-
 » ferri sub conditione. *Hurtad. de Bapt. d. 1. diff. 12.* Vide
 » *Laym. l. c.*
 » « 5. Cum terna usurpatur effusio, aut immersio, ad nomen
 » Patris, et Filii, et Spiritus sancti, juxta praxim Ecclesiæ,
 » cavendum, ne ter, sed semel tantum pronuntietur forma. Quæ
 » rectius ita profertur, ut ante tertiam abluionem non finiat;
 » quia forma, cum quacumque prima abluione, Baptismum
 » constituit. *Reg. lib. 27. cap. 3. Laym. lib. 5. tom. 1. c. 3.* »
106. — Quær. I. An valeat Baptismus, si quis projiciat

infantem in puteum, vel flumen, et formam pronuntiet? *Prima*
 » sententia negat, et hanc tenet *Scotus in 4. Dist. 4. q. 3.* quem
 » sequuntur *Mastrius, Frassen* et alii *Scotistæ* communiter, item
 » *Cont. Tourn. t. 4. p. 300 et Sotus, Sylvest. Tamb. etc.* Ratio, tum
 » quia non potest dici immersio, cui non succedit emersio; tum
 » quia contactus aquæ debet esse à Ministro, at hæc ablutio non
 » esset à Ministro, sed à mole corporis in aquam projecti. *Secunda*
 » verò sententia affirmat, et hanc tenent *Suar. D. 20. sect. 3. Laym.*
 » *p. 3. n. 3. Conc. t. 8. p. 135. n. 11. cum Gonet, Val. Pal. Pa-*
 » *norm. Fill. Vict. etc.* et probabilem vocant *Salm. c. 2. n. 25.* Ratio,
 » quia jam ibi concurrunt omnia requisita, nempe materia, forma
 » et intentio Ministri. Utraque probabilis est, et quia talis quæstio
 » vix ad praxim reducitur, superfluum censeo, in ea immorari.
 » Bene autem advertunt *Tourn. et Sylvest.* quòd si talis infans
 » superviveret, esset quidem saltem sub conditione rebaptizandus.

Certum est autem cum *Tourn. l. c.* et communi, validum esse
 » Baptismum collatum cum aqua venenata, aut ferventi, unde
 » infans enecetur; quia hæc jam reputaretur usualis ablutio: quòd
 » autem aqua sit venenata, fervens, vel gelida, per accidens se
 » habet. Sic etiam validus est Baptismus, si quis, aqua defluente
 » ex tecto, puerum submittat, et formam proferat, ut rectè dicunt
 » *Conc. n. 12 et Tourn. p. 300. n. 4.* Secus autem ait *Tourn.* si
 » accessio aquæ ad corpus baptizandi fieret ab altero, quia tunc
 » non verificaretur forma, *Ego te baptizo*, quæ requirit ablutio-
 » nem faciendam ab ipso baptizante.

Omnino autem tenendum est cum *Tourn. p. 300. Conc. l. c.*
 » *Antoine p. 470. art. 4. Salm. c. 2. n. 35. cum Suar. Vasq. Pal.*
 » *Conc. Laym. etc.* communiter (contra aliquos apud *Dian. p. 5.*
 » *tr. 3. R. 14.*), nunquam licere projicere in flumen infantem ad
 » eum baptizandum, quamvis sit mox decessurus sine Baptismo,
 » quia nunquam est licitum ob quamcumque causam directè occidere
 » innocentem; ex illo *Exodi 23. Insonem et justum non occides.*
 » Et ob eandem rationem non licet incidere ventrem Matris
 » proximè morituræ, ut ejus infans Baptismum recipiat, ut com-
 » munitè etiam dicunt *Tourn. t. 8. p. 136. n. 13. ac Salm. n. 35.*
 » *cum Con. (contra Comitol.) ex D. Th. qui in 3. p. q. 68. art. 11.*
 » *ad 3.* id expressè docet, inquit: « Non debet homo occidere
 » matrem, ut baptizet puerum: si tamen mater mortua fuerit,
 » vivente prole in utero, debet aperiri, ut puer baptizetur. » Nec
 » valet dicere, quòd vita spiritualis infantis debet præferri vitæ
 » temporali matris; nam hoc intelligendum, ut quisque debeat
 » quidem mortem sustinere, non autem, ut debeat, nec ut possit
 » mortem sibi inferre, vel alterum occidere pro salute spirituali
 » proximi. Hic autem bene advertit *Croix n. 293.* quòd, mortua
 » matre, statim os ejus est aperiendum, ne infans suffocetur. In-
 » super putat *Cont. Tourn. t. 3. pag. 281. Coll. 3 et Croix l. 6.*
 » *p. 1. n. 293. cum Laym. Gob. etc.* ex judicio Medicorum, bene posse
 » matrem incidi, et infantem baptizari, sine morte matris: et hoc
 » casu dicunt licitè fieri incisionem, et matrem teneri eam pati, si

mater sit robusta, et Chirurgus peritus: et hoc casu dicunt DD. licitè Chirurgum incisionem facere, et matrem teneri eam pati, etiamsi (ait *Tourn.*) adsit periculum suæ mortis. Sed hic omnino puto distinguendum: nam respectu ad Chirurgum, dico tunc eum posse incidere matrem, si periculum mortis illius sit remotum; secus si proximum aut probabile: sicut enim illicitum est occidere matrem, ut puer baptizetur, ut vidimus cum communi ex *D. Th.*, sic etiam non licet matrem probabili periculo mortis exponere: quod periculum non video quomodo vitari possit in tam gravi incisione; videant periti. Respectu verò matris, an ipsa teneatur incisionem pati? Dico quòd si periculum ejus mortis sit probabile, ipsa nec tenetur, nec potest suo positivo consensu ad incisionem concurrere; tantùm posset, et teneretur illam pati, si Chirurgus sine suo consensu (ipsa omnino negativè se habente) incidere, et spes probabilis adesset prolem fore baptizandam, ac mors matris non esset certa, nam in dubio utrimque probabili tenetur ipsa vitam spiritualem prolis vitæ suæ temporali præferre. Si autem sua mors sit certa, et salus prolis dubia, nempe si proles non sit certè baptizanda, non tenetur ipsa vitam certè amittere. Valde autem probabile est id quod dicunt *Suar. q. 68. art. 11 et Renzi q. 6. cum Laym. Con. Fill. et Præp.* nempe quòd si mater gravida sit per sententiam ad mortem damnata, quamvis ex *l. Prægnantem. D. de Pœnis* debeat expectari tempus puerperii, tamen, si censetur infans certè decessurus, priusquam perveniat ad lucem, licitè potest secari venter matris, anticipando supplicium, quia alias dilatio, quæ datur ob bonum prolis, tunc cederet in ipsius detrimentum.

Hic operæ prelium duxi adnotare plura quæ scribit *Franciscus Emmanuel Cangiamila in sua Embryologia sacra*. Ibi dicit *l. 2. c. 15. n. 1. cum Posseo. Gobat. etc.* graviter peccare parentes qui negligunt incisionem fieri, et Chirurgo qui eam facere omittunt, aut differunt. Additque Parochum teneri ad omnino curandum, ne mater sepeliatur, antequam fiat incisio: alioquin putat ipsum non excusari ab irregularitate, cum Parochus teneatur ex officio mortem infantium impedire. Sed huic non acquiesco, quoniam eo casu, cum vita infantis non sit certa, ne certa quidem ejus est mors, juxta dicenda *l. 7. n. 347. dub. 4.* Item addit *c. 16.* quòd si invenitur alius, etsi non Chirurgus, qui animum habet ad incisionem perficiendam, ille tenetur eam efficere. Dicit *II. l. 4. c. 6. n. 2.* quòd cum infans non est omnino egressus ab utero, Baptisma non est ministrandum à Parocho, sed ab obstertrice. Dicit *III.* maximè animadvertenda esse eo casu, quæ sint signa periculi in pueris, nempe 1. Si puer oritur sine vagitu, et lacrymis. 2. Si modicè respiret. 3. Si apparet lividus præsertim infancie, aut capite. 4. Si nascitur post multum temporis, aut laboris obstetricis. 5. Si nascitur ante septimum mensem. 6. Si cranium habet valde molle, aut saturas nimis apertas, aut alias partes disjunctas.

Quamvis autem non liceat puerum in flumen injicere, licitum

est tamen aqua etiam gelida, si alia haberi non possit, puerum mox moriturum baptizare, etiamsi timeretur ex hoc mors accelleranda, ut communiter docet *Laym. c. 6. q. 4. Pal. p. 4. n. 14. et Salm. num. 36. cum Vasq. Con. etc.* Tum quia mors tunc non eveniret per se, sed per accidens, cum talis actio per se non tendat ad occisionem, sed ad ablutionem; tum quia eo casu potest negligi parva illa vitæ jactura, ut infans vitam æternam consequatur.

107. — Quær. II. An infans in periculo mortis possit baptizari in utero matris? Certum est non valere Baptismum, si consecratur puero, abluendo corpus matris, quia infans est persona à matre distincta. Vide *S. Th. 3. p. q. 68. art. 11. Salm. c. 6. n. 5.* et alios communiter id docentes. Dubium est, an validè Baptizetur infans, reserato uteri ostio, etsi nulla pars in lucem prodierit, si per instrumentum puer aqua tingi possit? *Prima sententia*, negat, et hanc tenent *Nat. Alex. de Bapt. c. 7. Prop. 2. in fine. Conc. tom. 8. pag. 133. num. 5. cum Comit. et Juenin. ac Gotti apud S. P. Bened. XIV in Op. de Syn. lib. 7. cap. 5. num. 2.* Ratio, quia nemo dicitur renasci, nisi prius fuerit natus, ex illo *Joan. 3. v. 5. Nisi quis renatus fuerit ex aqua etc.* Et pro hac sententia videtur esse *D. Th. loc. cit.* cum dicat, « Baptismus » est quædam spiritualis regeneratio, non ergo debet aliquis baptizari, priusquam ex utero nascatur. » Et clarius *D. August. (Epist. 57. ad Dardanum)* ubi ait: « Si igitur homo regenerari per » gratiam Spiritûs in utero potest, cum restat illi adhuc nasci, » renascitur ergo antequam nascitur, quod fieri nullo modo potest. » Idque confirmant ex *S. Isidoro*, qui in *c. 115. de Consecr. Dist. 4.* sic loquitur: « Qui natus adhuc secundum Adam » non est, regenerari secundum Christum non potest. » Et ex *Rituale Rom. de Bapt.* ubi dicitur: « Nemo in utero matris » clausus baptizari debet. »

Secunda verò sententia satis probabilis affirmat, et hanc tenent *Suar. 3. p. D. 25. sect. 6. art. 11. p. 276. Cont. Tourn. t. 4. p. 299. Holz. t. 2. n. 137. Elbel t. 3. p. 29. n. 22 et 51. cum Bambes: et Croix l. 6. p. 1. n. 292. Con. Pignat. Led. Victor. Dic. et Aversa*, atque non parum adhæret noster *P. Bened. XIV, l. c.* Ratio, quia talis infans, cum jam existat homo viator, bene potest Baptismum suscipere. Nec obstat ratio opposita, quòd nequeat renasci, qui nondum est natus; verè enim aliquis potest dici natus, non solum cum ex utero egreditur, sed etiam cum in utero jam vivit, juxta illud Angeli ad Joseph de conceptu Verbi incarnati *Matth. 1. 20. Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est.* Idque asserit idem *D. Thom. in 4. Dist. 12. q. 1. ad 2. dicens: Duplex est carnalis natiuitas, prima in utero, secunda extra uterum.* Et apertius hoc probatur *c. 4. de Bap.* ubi *Innoc. III* exprimit, tum dici hominem nasci, cum concipitur, inquit: *In carnali generatione, qua proles ex viro et femina nascitur.* Nota *to ex viro et femina nascitur: ergo proles tantum ex viro et femina generata, bene dicitur nata.* Et de hac nativitate congruè

explicari potest textus Joannis: *Nisi quis renatus fuerit, etc.* Nam ex Trid. *Sess. 3. in Decr. de Peccat. orig. n. 4.* textus ille sic explicatur: *Ut in eis regeneratione muniretur, quod generatione contraxerunt.* Ergo sicut peccatum originale per solam generationem contrahitur, ita pariter, ut homo per gratiam regeneretur, sufficit ut sit jam generatus; et ideo a Concilio Baptismus vocatur regeneratio, quæ non requirit nativitatem ex utero, cum non hæc dicatur generatio, sed tantum illa nativitas quæ fit in utero, et qua homo fit filius Adam. Atque tandem *D. Th.* in hæc sententiam clarè descendisse videtur in *cod. art. 11.* ubi postquam negavit posse puerum baptizari in utero matris, ratione ductus, quia ut ait: « Corpus... infantis antequam nascatur ex » utero, non potest aliquo modo abluï aqua; *statim addit:* Nisi » fortè dicatur quòd ablutio baptismalis, qua corpus matris lavatur, ad filium in ventre existentem perveniat, sed hoc esse » non potest. » Ergo S. Doctor, sicut etiam S. Augustinus, S. Isidorus, et Rituale Rom. negando puerum posse baptizari in utero matris, intelligunt de puero in utero omnino clauso, quem validè baptizari per abluionem corporis matris Julianus et alii Hæretici perperam contendebant, contra quos scripsit Augustinus; non verò de puero qui per aliquod instrumentum potest tingi aqua; hoc enim casu, ut ait *Tourn.* explicans verba Augustini, per uteri aperaturem saltem inchoatè dicitur natus; et ideo *D. Th.* dixit puerum in utero non posse baptizari, nisi ablutio ad filium in ventre existentem perveniat. Addit quidem: *Sed hoc esse non potest;* intelligendo utique de abluione sine aperature uteri: Ergo, si potest ablutio pervenire, ut bene arguit S. P. Bened. XIV, bene potest puer baptizari. Et quod possit, ait noster Pontifex cum *Comitolo* constare ex judicio Medicorum et Obstetricum. Imò affert doctrinam *Syloestri* et *Vasq.* qui dicunt infantem involutum in secundina validè baptizari, quia hæc habetur velut pars infantis: cum ipsa continuetur cum infantis umbilico: idque probabile censent *Laym. c. 3. n. 3. ex Aug. et Arm. ac Dian. part. 5. tom. 3. R. 4. cum Præp.* His positis, puto in casu necessitatis omnino infantem (sub conditione tamen) baptizandum esse in prædictis casibus.

Hic autem sedulo animadvertendum est id quod docet *D. Th. d. q. 68. art. 11. ad 4.* dicens: « Expectanda est totaliter egressio » sio pueri ex utero ad Baptismum, nisi mors immineat; si » tamen primò caput egrediatur debet baptizari, periculo imminente » nente: et non est postea rebaptizandus, si eum perfectè nasci » contigerit. Et videtur idem faciendum, quæcumque alia pars » egrediatur, periculo imminente. Quia tamen in nulla exteriorum » partium integritas vitæ ita consistit, sicut in capite, videtur » quibusdam quòd propter dubium, quacumque alia parte corporis » abluta, puer post perfectam nativitatem sit baptizandus » sub hac forma: Si non es baptizatus, ego te baptizo: » Quidquid autem dicant *Sambovius, et Pontas apud Tourn. n. 299,* nempe quòd puer etiam eo casu baptizatus in capite, est sub con-

ditione rebaptizandus, quia non dicitur natus qui solùm caput extra matrem extulit; certum tamen mihi est oppositum ex præfata doctrina *D. Th.* et aliorum communiter, cum Rit. Romano, ubi id expressè sic confirmatur: « Si infans caput emisit, et per » riculum mortis immineat, baptizetur in capite; nec postea, si » vivus evaserit, iterum est baptizandus. »

Quær. III. An valeat Baptismus, si aqua tantum vestes, aut crines baptizandi tangat? Si tangat tantum vestes, invalidus est Baptismus, ut meritò dicunt *Concina p. 134. n. 8. Elbel n. 23. et Salm. c. 2. n. 37.* cum aliis comm. (contra *Leandrum*, qui laudat *Sot. Valent. etc.*) Idem dicunt *Conc. n. 7 et Bon. d. n. 21. cum aliis* de Baptismo cum abluione crinium duntaxat; sed absolute oppositum tenent *Tol. Val. Con. Henr. Graff. Led. etc. apud Lug. Resp. mor. l. 1. dub. 1. n. 3.* quorum sententiam meritò ipse *Lugo* probabilem putat. Ratio, quia, licet capilli non sint animati, non sunt tamen pura excrementa, sed bene sunt hominis partes, sicut est cutis exterior, quæ nec etiam informata est ab anima, et tamen hæc utique in Baptismo aqua abluunt, non cutis interior. Hinc rectè dicunt *Laym. c. 3. n. 3. Lugo loc. cit. Vioa q. 2. art. 3. n. 5. Salm. c. 2. n. 41 et Diana p. 5. tr. 3. R. 4. cum Soto, Vasq. Præpos. et Ochagao.* Baptismus in crinibus collatum saltem dubium esse; et ideo in necessitate, si in alia parte præstari non potest, adhibendum esse sub conditione. Et idem dicendum est cum *Salm. l. c. et D. Thom. ut supra,* de Baptismo qui non possit conferri, nisi in digito, pede, aut alia minima parte corporis.

Quær. IV. An valeat Baptismus collatus in alia parte principali, quàm in capite, puta in scapulis, humeris, vel pectore? Communissima est sententia affirmativa, quam tenent *Busemb. ut supra, et Suar. d. 20. sect. 3. Fill. c. n. 33. Holz. n. 103 et alii apud Croix n. 267.* Attamen *Conc. t. 8. p. n. Anacl. p. et Platell. apud Croix l. c.* putant dubium esse tale Baptismum: et ratio videtur assignari à *D. Th. 3. p. q. 68. art. 11. ad 4.* ubi ait: « Quia tamen in nulla exteriorum partium integritas vitæ » ita consistit sicut in capite, videtur quibusdam quòd propter » dubium, quacumque alia parte corporis abluta, puer post perfectam » nativitatem sit baptizandus sub hac forma: Si non es » baptizatus etc. » Unde propter aliquale dubium, quod in tali Baptismo præterquam in capite collato intervenit, meritò dicunt *Vioa q. 2. art. 3. n. 5. et Salm. c. 2. n. 39. cum Trull. Led. Turrell. et Ant à Spir. S.* ad majorem cautelam licitè posse illum repeti. Et idem sentit *Cont. Tourn. t. 4. p. 298. in fine,* dicens: Sed quia in re tanti momenti tutiora semper sequenda sunt, quisquis alibi quàm in capite baptizatus fuerit, denuò rebaptizandus est sub conditione, ex *D. Th.* qui alibi (*q. 66. a. 7. ad 3.*) sic ait: « Si totum corpus aqua non possit perfundi propter aquæ » paucitatem, oportet caput perfundere, in quo manifestatur » principium animalis vitæ. »

Quær. V. Utrum ad Baptismum requiratur trina ablutio?

Quod ad validitatem spectat, nulli dubium, validum esse Baptismum per unam abluionem collatum, ut omnes docent cum *D. Th. q. 66. a. 8. ex c. doctrina de Consecr. dist. 4. ubi D. Gregorius id ut certum habet dicens*: « Reprehensibile esse nullatenus potest, infantem in Baptismate vel ter vel semel immergere. » Et aliquando in Ecclesia una tantum immersio adhibita fuit, ut ferunt *Antoine, Renzi et alii*. Verum *Laym. c. 3. n. 3. et Elbel. t. 3. p. 29.* dicunt in hoc servandam esse consuetudinem uniuscujusque Ecclesie. In nostro autem Rit. Rom. trina precipitur infusio. Utrum verò hic ritus servandus sit sub mortali? Negat *Holzm.* sed verius affirmat *Renzi*, quia hujusmodi ritus est materia satis gravis; cum enim in Baptismo exprimitur Mysterium SS. Trinitatis, congruum est, ut trina abluione conferatur. Idque expressè docet *D. Th. l. c.* loquens de trina immersione, quæ tunc fieri solebat, dicens: « Et ideo graviter peccaret aliter baptizans; quasi ritum Ecclesie non observans. » Et hic bene advertunt *Antoine et Busemb. ut supra cum Reg. et Laym.* curandum, ut forma non perficiatur, antequam trina fiat abluio.

Quær. VI. An sit materia sufficiens una vel altera gutta ad baptizandum? Affirmant *Vasq. D. 145. num. 22 et Henric. apud Laym. c. 3. ac Leand. et Diana cum Ochagao. Meratio etc.* Sed negant communiter *Laym. l. c. Tourn. p. 298 et Conc. p. 126: n. 4. cum Soto, Suar. et Val.* præsertim si gutta non fluit. Probabilius tamen *Holz. n. 99. et Elbel. n. 16.* dicunt esse materiam dubiam. Sed si baptizans motu digiti madefacti ablueret partem corporis baptizandi, *Anacl. p. 547. n. 14. et Bon. punct. 3. n. 14. cum Scot. Can. Fill. et communi* habent Baptismum ut certum, licet *Tourn.* adhuc de hoc dubitat.

DUBIUM II.

Quænam sit forma Baptismi.

103. Vide apud *Busemb.* quæ sint formæ validæ. Quæ invalidæ. Quæ dubiæ. — 109. Quot modis possit forma variari? I. Per mutationem. — 110. II. Per Corruptionem. III. Per Transpositionem. — 111. IV. Per Additionem. 112. Per Diminutionem. Hinc dub. 1. An invalidet Baptismum omissio conjunctionis *Et*? dub. 2. An omissio præpositionis *In*? dub. 3. An valeat Baptismus collatus tantum in nomine Christi?

103. — « RESP. Forma necessaria Baptismi est hæc: *Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, Amen.* » A qua non differt illa Græcorum substantialiter: *Baptizetur* (vel, ut *Arcudius* vult, *baptizatur*) *serous Christi, in nomine Patris, etc.* * (*Damnata fuit Propos. 27. ab Alexand. VIII. Vauit* aliquando Baptismus sub hac forma collatus: In nomine Patris, etc. prætermis illis: *Ego te baptizo.*) * Porro quinque sunt, quæ significantur in prolacione formæ, juxta quæ valor ejus

» debet expendi: 1. Persona baptizantis, saltem implicitè, quod » in forma Græcorum non negligitur, cum *to baptizetur* idem » valeat, ac baptizetur à me. 2. Actus baptizandi, quia alioqui » forma non haberet connexionem cum materia, eamque non » determinaret, cum abluio ad varios fines possit referri. 3. Persona baptizandi, quia, uti abluio, ita et forma circa certam » personam versari debet. 4. Unitas divinæ naturæ, quod fit per » voces, in nomine. 5. Trinitas personarum idque explicitè, et » distinctè vulgaribus vocabulis. *Fill. c. 3. Laym. c. 4. Bon. p. 4.*

Unde resolves:

« 1. Validè baptizat, etsi venialiter peccet, qui pro *Baptizo*, » dicit abluo, mergo, etc. vel, pro *Te*, utitur communi nomine, » Græcorum more, vel proprio, vel *baptizo Petrum*; vel qui honoris causa dicit, *baptizo dominationem vestram*. *Laym. c. 4. n. 6. Bon. p. 4. n. 9 et seq.*

« 2. Valet forma, etsi omittat *Ego* et *Amen*; quia omnia » significata per formam salvantur, secus si omittat *Te*: quia non » significatur persona baptizandi, *ibid.* * (*Est communis cum Salm. de Bapt. cap. 3. n. 6. et 39.*) *

« 3. Non valet hæc formæ, *Baptizo te in nominibus Patris, et Filii, etc.* quia multiplicatur natura, seu essentia Divina. 2. *Baptizo te in Patre, et Filio, etc.* vel cum Patre, etc. vel per Patrem, » vel in nomine Patris, per Filium, in Spiritu sancto; vel in fide, » virtute, majestate Patris, etc. (quam tamen alii dubiam esse » volunt.) Ratio est, quia significatur diversitas essentialis, aut » certè unitas non satis exprimitur. 3. *Baptizo te in nomine Dei,* » vel Sanctiss. Trinitatis: vel in nomine Dei unius, et trini: vel » in nomine trium Personarum: vel Patris, et Filii, omissa persona Spiritus sancti. Ratio est, quia non exprimuntur distinctè » tres personæ. 4. In nomine Domini nostri JESU Christi, quia » tamen forma olim Apostolos usos, sed ex speciali privilegio, » multi docent; alii negant, dicuntque eos baptizasse in nomine Christi, addendo illud nomini secundæ personæ, non omissis » nominibus aliarum personarum. Dum ergo *Nicolaus Papa* » dixit, eam formam valere, vel intellexit, si pro nomine Filii » ponatur nomen Christi, vel in nomine Christi, pro vice Christi, » intellexit; vel locutus est ut doctor privatus. Vide *Auct. cit.*

« 4. Dubiæ sunt formæ, ob sententiam utrimque probabilem » Auctorum: I. *Baptizo te in nomine Patris, in nomine Filii, in nomine Spiritus sancti: vel baptizo te in nomine Patris, baptizo te in nomine Filii, etc.* Ratio est, quia non exprimitur » unitas essentialis. II. *Baptizo te in nomine Genitoris, Geniti et Spirati; vel in nomine Omnipotentis, Sapientis et Boni: vel in nomine Ingeniti, Geniti et Boni.* Ratio est, quia Trinitas Personarum non explicatur vocibus, quibus à fidelibus omnibus debet, » et potest apprehendi. III. *Baptizo te in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, et Mariæ Virginis: quia dubium est de intentione ministri: qui si eo sensu voluit dicere Mariæ, quo*